

KÜLÖN VAGY EGYÜTT?

A Könyvtáros körkérdése a tudományos, szak- és a közművelődési könyvtárak együttműködéséről

**DR. HÉBERGER
KÁROLY,**
a Budapesti
Műszaki Egyetem
Központi
Könyvtárának
igazgatója

A PÁRHUZAMOS FEJLESZTÉSEK HELYETT SZOROSABB EGYÜTTMŰKÖDÉST

A közművelődési könyvtárak az utóbbi évtizedben hatalmas fejlődést értek el az állomány összetételében, az olvasótermi helyek számában és a könyvtárosok szakmai felkészültségében egyaránt. A gyors és nagyarányú fejlődés szükségképpen felveti a „hogyan tovább” kérdését. Teljesen egyértelmű követelmény a közművelődési feladatok további szélesítése, az oktatással való együttműködés kiépítése olyan területeken, mint például a zenei, képi anyagok meghonosítása, a szabad idő kulturált felhasználásában való közreműködés stb., stb. A megyei könyvtárakkal szemben mindezen felül a tudományos és a szakkönyvtári funkciókban való közreműködés igénye is megfogalmazódik. Ebben a vonatkozásban szükségessé vált a nagy állománnyal rendelkező közművelődési könyvtárak és a tudományos könyvtárak együttműködésének vizsgálata.

A kérdés elemzéséhez mindenekelőtt ismerni kell a társadalmi igényeket. Jelentékenyen meg kell javítani az egész ország területén a kutatómunka könyvtári feltételeit — határozhatjuk meg a célkitűzést. A társadalmi igény legtöbbször egybeesik a könyvtári gyűjtés hagyományaival. Ott folyhat például jó helytörténeti kutatás, ahol ezt a könyvtári-levéltári gyűjtés alátámasztja. De hasonlóan áll ez a szociológia, a közgazdaságtan, a lakáskultúra, a fényképezés területére s más egyéb területekre is. A közművelődési könyvtárakban azonban

nem lenne célszerű valamennyi tudományterületen kifejleszteni a tudományos könyvtári funkciókat. Ennek indoklására nagyon is meggyőző érvek szolgálnak. Amikor könyvtárunkban a matematikai referenz-művek jegyzékét összeállítottuk, vagy amikor a kémiai szakolvasóterem állományát meghatároztuk, kiderült, hogy a szükséges művek rendkívül nagy értéket képviselnek, beszerzésük rengetegbe kerül. Csak példaként szolgáljon, hogy a Chemical Abstracts évi előfizetése több százezer forint, de a Gmelin, illetve a Beilstein kémiai sorozatok egy-egy kötetének beszerzési ára is meghaladja a tízezer forintot. A kutatói munkához a szakmai referenz-állomány mellett általános referenz-művek (szótárak, enciklopédiák, táblázatok, adattárak, bibliográfiák stb.) is szükségesek. Tudom, hogy a kötelespéldány-elosztás új rendszere a regionális feladatokat ellátó közművelődési könyvtárak számára értékes forrásanyagot juttat. Ez azonban hazai információs anyag, amely mellett a tudományos kutatásokhoz elsörendűen szükséges a külföldi információk beszerzése is.

Nyilvánvaló, hogy a szakmai információhordozó dokumentumok folyamatos beszerzése párhuzamosan, több helyen az országban, sem a deviza-lehetőségek, sem a forintkeretek korlátai miatt nem valósítható meg és szükségtelen is. Bizonyos szakterületeken viszont, ahol a könyvtári gyűjtés előzményei megvannak, s a társadalmi igény jelentkezik, kialakítható a szakterület referenz-állománya a nagy közművelődési könyvtárakban is. Határozottan ellenzem a közművelődési könyvtárak általános tudományos irányú fejlesztését ugyanúgy, mint azt a felfogást is, amely a jól felkészült és jó feltételekkel rendelkező közművelődési könyvtárak számára semmilyen lehetőséget nem akar nyújtani a tudományos és szakkönyvtári funkciók teljesítésében. A választott szakterület gyűjtésében is szoros kapcsolat építendő ki a földrajzi terület illetékes tudományos és szakkönyvtáraival. A többi tudományterületen a közművelődési könyvtáraknak a magas színvonalú közvetítés feladataira kell felkészülniük. Ha meggondoljuk, ezt nem is olyan egyszerű jól megvalósítani. Meglehetősen nehéz feladat ugyanis egy adott időpontban és pontosan ismerni, hogy valamely témát

hol kutatnak, s a témához honnan szerezhető a leggyorsabban a releváns információ. Ehhez a sokrétű tájékoztatáshoz nagyon sokféle információs anyagot kell beszerezni, és a tudományos tájékoztatásban gyakorlott szakembert kell alkalmazni. S ami a legfontosabb: a tudományos könyvtárakkal szorosra kell fűzni a kapcsolatokat — enélkül a tudományos információk közvetítése nem fejleszthető.

A közművelődési könyvtárak már eddig is értékes kiadványokat jelentettek meg, s egyes tudományos eredményeik is figyelemre méltóak.

Tág tere nyílik a kutatási tevékenységnek a könyvtári tájékoztatási területen is. Példaként említem, hogy nem kielégítően halad az országos és a tájegységi folyóiratok kumulatív indexeinek elkészítése, sok témában hiányoznak a nagyon munkaigényes összefoglaló szemlék, nem fejlődnek kellőképpen a szakterületek tárgyszógyűjteményei, lassú a tájékoztatás gépesítésének fejlődési üteme stb.

A közművelődési és a tudományos könyvtárak kapcsolata kétoldalú. Nemcsak a tudományos könyvtárak nyújthatnak állományuk, szolgáltatásaik és felkészültségük révén információkat a közművelődési könyvtáraknak, hanem fordítva is lehetséges, sőt szükséges az információáramlás. Az olvasásszociológia, a művelődési igények és szokások, az oktatással kialakított könyvtári együttműködés, a munkásművelődés, a dolgozók továbbképzése és sok egyéb területen a közművelődési könyvtárak nagyobb tapasztalattal rendelkeznek, s ezeket a tudományos könyvtárak jól felhasználhatják. Nem lebecsülendő feladat a főlös állományok kölcsönös átvizsgálása a két könyvtártípusban az állományhiányok és kiegészítések szempontjából.

Új, egyszerű együttműködést fog eredményezni a tájékoztatás gépesítésének szükségszerű megvalósítása. Az egymással összekötött könyvtárak és tájékoztatási intézmények bármelyikébe „lehívhatók” lesznek az információk. Ezért is nagyon megfontolandó, hogy hol és milyen mélységben alakítsunk ki párhuzamosan új könyvtári állományt. Gazdaságosabb a könyvtárak híradástechnikai eszközökkel való összekapcsolása s a gyűjtés koncentrációja a szakszerűség és az anyagi eszközökkel való takarékoság érdekében. A gépesítésre ugyan még várni kell, úgy vélem azonban, hogy — a társadalmi fejlődés érdekében — nem lehet túlságosan hosszú a várakozási idő. Addig is az együttműködés hagyományos formáit kell kölcsönösen kihasználnunk, kiküszöbölve a káros rivalizálást, a társadalom minél hathatósabb szolgálata érdekében előtérbe állítva a segítőszándékot, nemes céljaink megvalósítását.

ARATÓ ATTILA,
a Debreceni
Megyei Könyvtár
igazgatója

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉST A KÖNYVTÁRAK ALAPFELADATAIRA KELL ÉPÍTENI

E sorok írója nem rejti „véka alá”, hogy az együttműködés jelenlegi gyakorlatát és lehetőségeit a nagy közművelődési könyvtárak szempontjából vizsgálja, értékeli; e könyvtártípus jelenének és jövőjének realitása alapján.

Tudományos és szakkönyvtáraink jó része hosszabb múltra, kialakult szervezetre, hagyományokra támaszkodva fejlődött a felszabadulás után, a bekövetkező társadalmi változásoknak megfelelően. A közművelődési könyvtári rendszert néhány, szinte csak csírájában meglévő intézménytől eltekintve a szocialista átalakulás hozta létre és alakította ki. Ennek a könyvtártípusnak egész léte és fejlődése szigorúan kötődött és kötődik ma is társadalmunk általános fejlődéséhez. Ezért is lett a könyvtártípusok között a legnyitottabb és a legáltalánosabb profilú; a legsokrétűbb és a legtopegesebb igények kielégítésére leginkább hivatott.

Tehát olyan hasonló irányú, de kétágú fejlődésről van szó, ahol a partnerek „beérése” nem egyidejű. Hosszú ideig ez a körülmény volt az együttműködés alakulásának, formáinak, tartalmi jegyeinek egyik lényeges meghatározója is. Az utóbbi tíz esztendő alatt az „A”-típusú (megyei) közművelődési könyvtárak többsége nagykönyvtárrá alakult. Olyan partnereké váltak, amelyek a tudományos és szakkönyvtárak szolgáltatásainak nemcsak befogadására és továbbadására képesek (anélkül, hogy ezt a funkciót alábecsülném), hanem maguk is több esetben országos méretű és jelentőségű szolgáltatások kibocsátó központjává lettek. (Talán nem szerénytelenség, ha itt megyei könyvtárunk két szolgáltatását, a kiadvány-információcsere akciót és a vezetőik tájékoztatóját hozom példának, valamint a szombathelyiek fontos és sikeres vállalkozását, a megyei könyvtárak

irodalomkutatásainak országos nyilván-
tartását és szétsugárzását.)

Nemrég ünnepeltük megyei könyvtárunk megalakulásának 25. évfordulóját. S ebből az alkalomból mi is megemlékeztünk a debreceni egyetemi könyvtárnak a kezdeti időszakban betöltött patronáló szerepéről. Ha úgy vesszük, ezzel kezdődött a mi esetünkben a két hálózat együttműködése.

Nálunk is megtalálhatók az út jellemző állomásai: az együttműködés fejlődése nem volt mentes visszaesésektől és el-
lentmondásoktól sem.

Az együttműködés kibontakozása folyamatosan erősödő kapcsolatrendszeret eredményezett a területi könyvtári ellátottságát meghatározó nagyobb intézmények között. Szoros együttműködés alakult ki a három közművelődési hálózat (ennek megtestesítője egyebek között a közös hálózati híradónk, a Téka) és ezzel párhuzamosan a tudományos és szak-
könyvtárak között. A kapcsolatrendszer a különféle kampányakciók együttes megrendezésétől a könyvtári munka tartalmi egyeztetéséig terjed egy sereg fontos területen. (Funkciók elhatárolása, gyűjtőköri egyeztetés, együttműködés a könyvtárosképzés és továbbképzés területén, közös munkamegbeszélések, két, illetve többoldalú együttműködési megállapodások, folyamatos új szolgáltatások közös megszervezése és fenntartása stb.)

Tudatában vagyunk a hiányosságoknak, és annak, hogy jócskán vannak teendőink a jövőt illetően a már meglévő lehetőségek jobb kihasználásában is, mindenekelőtt a könyvtárak belső munkájának szakterületenkénti szorosabb összehangolásában, az egyes könyvtárak szabad kapacitásának jobb közös kihasználásában, valamint a könyvtári munka tartalmi és technikai területein.

Alaptételünk, hogy az együttműködésnek az érintett könyvtárak *alapfunkciójából kell kiindulnia*, erőiknek megfelelő, önként vállalt mértékben és formában. A jó emberi kapcsolatok lehetővé teszik egymás szempontjainak jobb megértését, a problémák gyorsabb megoldását. Kapcsolatainkból éppen ezért hiányzik a rossz értelmű rivalizálás, tudunk örülni egymás sikereinek, és támogatjuk egymás munkáját.

Túllépve a helyi viszonyokon elsőrendű, országos érdekű könyvtárpolitikai kérdésnek tartom a tudományos és szak-, valamint a közművelődési könyvtárak kapcsolatainak elemző vizsgálatát és a könyvtárak *hatékony egységes rendszerré szervezését*. Megítélésem szerint először vannak meg Magyarországon a szükséges társadalmi feltételek, a könyvtárak — mint információintézmények — korszerű, egységes rendszerének kialakítására.

Ez a folyamat egyaránt támaszkodhat az új könyvtári törvényre, a könyvtárügy egységes (bár nem eléggé hatékony) ágazati irányítására, a hazai könyvtárfejlesztés eredményeire és az országunk méretei nyújtotta *kedvező központosítási lehetőségekre*; a számítógépek könyvtári alkalmazásának nemzetközi és hazai tapasztalataira az állomány-nyilvántartás, információterelés és visszakeresés területén. Úgy vélem, most elsősorban a számítógépes könyvtári ágazati központok (ha már nem lehet egyetlen központot teremteni!) kijelölésére, pontos funkció-elhatárolásukra, egységes elvi koncepciók alapján történő, megközelítően egyforma nivójú fejlesztésükre, kötelező országos szolgáltatásaik meghatározására, kifejlesztésére volna égetően szükség. Másrészt szükség volna arra, hogy szorosan és szisztematikusan kapcsolódjanak a most már meglévő országos könyvtári szervezethez, amelynek középfokú központjai a nagyobb vidéki tudományos és szakkönyvtárak, valamint a funkciómegosztás alapján, illetve a fenti könyvtárak hiánya esetében a mindenütt meglévő megyei könyvtárak lehetnének mint átvévo és szétsugárzó központok.

Ez a fejlődés — véleményem szerint — megfelelő távlatú, s nem haladja meg népgazdaságunk teherbíró képességét, noha anyagi és személyzeti fejlesztést igényel a központok gyorsabb talpraállítása és a fogadó könyvtárak felkészítése. — Mindez a jelenlegi fejlesztés ütemét kicsit meghaladva, de a rendelkezésre álló eszközöket sokkal célzottabb módon elosztva, már belátható időn belül megoldható! *Az alapvető feltétel a koncepció helyes és haladéktalan megfogalmazása és az ennek megfelelő hatékony, céltudatos állami irányítás!*

Ez a perspektíva — szerintem — szükségszerű és tartalmazza a rendszeres könyvtári együttműködés jövőbeni lehetőségeit és feladatát egyaránt, sőt ezt igényli a nemzetközi könyvtári kapcsolatok fejlődése is.

Végül hadd említsem meg: Ma gyakran elfelejtkezünk arról, hogy a könyvtárak, könyvtárhálózatok együttműködése nem öncél, hanem meghatározott feltételeket igénylő, jelentékeny ráfordítást feltételező folyamatos tevékenység, amelynek „közgazdaságilag” is meg kell térülnie a befektetők és az egész társadalom számára.

Valljuk be, hogy ma nem ritkán „divat” vagy sikk együttműködni, együttműködési szerződéseket kötni (minél többet — annál jobb), mert ez önmagában is jó pontokat jelent!

Az eredményt ritkán tesszük vizsgálat tárgyává, és nem elemezzük, hogy az adott partnerek és cél esetében kell-e a

társadalomnak ez a fajta együttműködés, még kevésbé azt, hogy mibe kerül?

A könyvtárak közötti kapcsolatok jelenlegi állapota, színvonala mutatja, hogy az alapfeladataikat jól ellátó, fejlett munkamegosztású nagy intézmények képesek a legtöbb tartós munkakapcsolatra és az ezen alapuló folyamatos szolgáltatás nyújtására. Ennek ellentétéként a könyvtárak jó részének fogyatékos személyi és dologi ellátottságára, nem kielégítő szervezeti állapotára utal a sok formális együttműködési megállapodás, a kampányakciók túltengése, illetve a folyamatos vállalatok nem teljesítése, a határidők tolódása.

Tehát az együttműködés tartalma, sokrétűsége és fejlettsége nem csupán szubjektív belátás vagy vezetői szemlélet kérdése, hanem sokkal inkább attól függ, mennyire tudjuk a rendelkezésre álló erőket reálisan összevetni a társadalom által igényelt feladatokkal, szükségletekkel.

Igaz, hogy a kapcsolatok száma, sokrétűsége és milyensége önmagában is minősíti egy szervezet tevékenységét, mégsem helyes, ha célt látunk az együttműködésben, nem pedig a közös érdekű társadalmi feladatok gyorsabb, teljesebb megvalósításának eszközét, amelyet az eredménynek igazolnia kell!

BAUER JÓZSEF
osztályvezető,
Kohó- és Gépipari
Tudományos,
Informatikai
és Ipargazdasági
Központ
(KG INFORMATIK)

A KÖNYVTÁRI RENDSZER ÉLETFORMÁJA AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS

Az együttműködés óhaja régtől megvolt a magyar könyvtárügyben. A kezdetekkor azonban ez az egyes könyvtárak és könyvtártípusok közötti folyamatos együttműködés helyett csak ritka egyéni kezdeményezéseket és jóakarató segítséget, „kisipari” módszereket jelentett. Igaz, ennek személyi, anyagi és szervezeti okai is lehettek, s mások voltak az igények is.

Ma azonban a *könyvtári rendszer életformája az együttműködés*, nem létezhet annak folyamatos, mindennapi gyakorlata nélkül. Ennek azonban még csak az alapjainál vagyunk. Most kell megteremteni vagy újjáteremteni feltételeit. Nélkülük csak jámbor óhaj marad az együttműködés. Köztudomású ugyanis, hogy a könyvtárak között igen nagy eltérések vannak (célban, állományban, felszereltségben, elhelyezésben, személyi ellátottságban), s ez nem kedvez az együttműködés — azaz a kétoldalú kapcsolat — kialakulásának. Ilyenkor csak az egyik fél ad, a másik csak kap. Kialakulóban van azonban a könyvtárak olyan köre, mely rendelkezik az együttműködésre alkalmassá tevő feltételekkel.

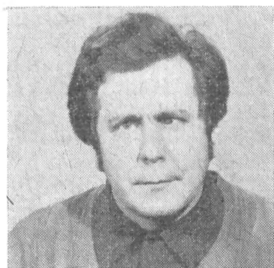
Rátérve saját területünkre, a kohó- és gépipari műszaki könyvtári hálózatra, az együttműködésnek többféle formáját igyekszünk meghonosítani és gyakorolni. Egyrészt *hálózaton belül*, a személyes kapcsolatok, tapasztalatcserék létrehozásával, másrészt az egyes szűkebb szakterületeken működő könyvtárak harmonikus együttműködésének támogatásával. Azután *hálózaton kívül* is igyekeztünk kialakítani az együttműködés köreit, például a műszer- és híradástechnika, a számítástechnika irodalmát gyűjtő könyvtárak között. Ezek mellett természetesen az *üzemen belüli* együttműködést is szorgalmazzuk. Igen gyakori, hogy a vállalati műszaki és szakszervezeti könyvtár egyeztetni munkatervét. Ez elsősorban ott nem okoz nehézséget, ahol a *vállalati művelődési bizottságban* mindkét könyvtár vezetője tevékenykedik. Így például kidolgozzák a szocialista brigádokkal való foglalkozás különféle módjait, az alapfokú szakirodalommal való ellátás formáit stb. E téren a Csepel Vas- és Fémművek, a Magyar Vagon és Gépgyár ért el szép eredményt, de több helyen követik példájukat, vagy más módszereket, szervezési formákat alkalmaznak. (Például a Villamoszigetelő- és Műanyaggyárban.)

A *területi (regionális)* együttműködésben egy-egy város, megye különféle könyvtárai vehetnek részt. Ilyen jött létre például a Győri Megyei Könyvtár, a Távközlési Műszaki Főiskola könyvtára, a Magyar Vagon- és Gépgyár műszaki könyvtára stb. között a tanuló, illetve hallgatók kötelező olvasmánnyal történő ellátására. Igen értékes és fontos a miskolci és a Borsod megyei kohó- és gépipari vállalatok könyvtárainak (Lenin Kohászati Művek, Diósgyőri Gépgyár, Ózdi Kohászati Üzemek) és a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem központi könyvtárának együttműködése a kutatók szakirodalommal való ellátásában. Vagy lehetséges az is, hogy bizonyos gyűjtőköri megosztás alapján szerez be anyagot a

megyei könyvtár egyes szakterületek irodalmából.

Lehetséges együttműködés a *hálózati központok* között is. Igen gyümölcsöző ez a munkamódszerek megismertetése, a problémák megjavítása, közös álláspontok kialakítása céljából. S ez nemcsak hasonló (például műszaki), hanem különböző (például megyei közművelődési vagy szakszervezeti, egyetemi és műszaki) könyvtárhálózatok központjai között is lehetséges, sőt majdhogynem szükséges. Ezek a kapcsolatok természetesen visszahatnak a hálózat könyvtárainak, könyvtárosainak együttműködésére is. Különösen jó hatáskokkal érvényesül ez például a *műszaki könyvnapok, politikai könyvhetek, Az olvasó népért, Az olvasó munkásért* mozgalmakban, rendezvényeken. Nagyon jó az együttműködés a munkásolvasók megnyerése, számuk gyarapítása, olvasási kultúrájuk emelése érdekében például az építők szakszervezete és az Építésügyi Tájékoztatási Központ, valamint a vasasszakszervezet és a KG INFORMATIK — mint hálózati központok — között.

Lehetne még sorolni az együttműködési formákat, módszereket, de nincs rá szükség és tér. Egy dolgot kell leszögezni: a könyvtári hálózatok központjai — mint egy-egy könyvtári szervezet vezetői — munkájuk minden területén erre a sokszínű együttműködésre alapozzanak, neveljenek, tanítsanak és adjanak példát is.

DR. ARÁTO ANTAL,
a Jászberényi
Városi-Járási
Könyvtár
igazgatója

GYŰJTŐKÖRI EGYÜTTMŰKÖDÉS A HELYI SZAKKÖNYVTÁRAKKAL

Az új könyvtári törvényerejű rendelet lehetőséget nyújt arra, hogy a könyvtárak típusuktól, illetőleg hálózathoz tartozásuktól függetlenül helyi, „területi” együttműködési kört alakítsanak ki. E lehetőség birtokában hoztak létre a *Jász-sági* könyvtárak területi bizottságát, amely eddig az olvasómozgalom egységes helyi programját szervezte meg a különféle könyvtárakban. (L. Könyvtáros, 1977. 1. sz.)

A területi bizottságnak nyilvánvalóan az a következő feladata, hogy az együttműködési körbe tartozó könyvtárak állománygyarapítását a hagyományos — többnyire csak egymás gyűjtőkörének ismeretére szorítkozó — kapcsolatokon túl úgy szervezze meg, hangolja össze, hogy az Jászberény esetében például az egységes „városi” ellátás érdekeinek jobban megfeleljen. A különféle könyvtáraknak a városi könyvtárral létesített pontos, részletes gyűjtőköri-gyarapítási együttműködési szerződéseiben, pontosabban: ezek összességében fejeződnék ki, illetve megvalósulásuk által jönne létre ez a magasabb szintű, teljesebb ellátás. Mivel a városi könyvtár az *Új Könyvekben* ismertetett minden művet megvásárol, a két helyi nagyüzemmel kötött szerződések például megfogalmazták, hogy a vállalat szakkönyvtárai az *Új Könyvekben* feltárt „szakkönyvtárak anyaga” jelzetű könyvek milyen körét szerezzék be, valamint, mit vásároljanak a terjesztői forgalomba nem kerülő irodalomból. Az utóbbinak az összehangolása, ellenőrzése elsősorban a Magyar Nemzeti Bibliográfia alapján történne. További — különböző profilú — kisüzemeknek, intézményeknek a gyűjtőköri együttműködésbe történő bekapcsolásával elérhető lenne, hogy a nemzeti könyvtermés egyre nagyobb hányada válnék hozzáférhetővé a városban. A Jász Múzeummal korábban kötött megállapodásunk szerint a múzeum ez évtől már az *Új Könyvek* alapján gyarapítja állományát. Sajnos, azt a vállalását, hogy az *Új Könyveknek* a terjesztői forgalomba nem kerülő művekről tájékoztató mellékletében felsorolt néprajzi és történettudományi műveket hiánytalanul megvásárolja, nem tudja megvalósítani, mert a melléklet megszűnt. A Tanítóképző Főiskola szakkönyvtára ugyanezt vállalta a pedagógiai irodalom terén. Beszerzési forrásul (egyéb segédletek mellett) marad hát a nemzeti bibliográfia. Ebben az esetben a gyarapítás történhetne a városi könyvtár központi ajánlása (kijelölése) szerint, amit azonban újabb költségvetési kalkulációknak kell megelőzniük, hogy a partnerkönyvtárak — például az utóbbi esetben még az iskolai könyvtárak és természetesen a városi könyvtár — a terjesztői forgalomba nem kerülő pedagógiai szakirodalom rájuk eső csoportját valóban meg tudják vásárolni. A gyűjtőköri együttműködés tehát rendkívül aprólékos, gondos előkészítést követel. E vázlatos modell megvalósítása esetében gondoskodnunk kell a közös gyarapítás valamilyen központi nyilvántartásáról, valamint a szakkönyvtárak — például a könyvtárközi kölcsönzésnél egyszerűbb — városi szintű nyilvános szolgáltatásainak módjáról.

Elképzeléseink megvalósításának még csak a kezdetén tartunk. Tapasztaltuk, hogy a kisebb vállalati könyvtárak nem az Új Könyvek alapján gyarapítanak, a beszerzést elsősorban a kiadói és terjesztői kínálat határozza meg. Ezekben az esetekben, de másutt is, az együttműködéssel járó rendszeres gyarapítás és feltárás a könyvtáraktól nagyobb anyagi ráfordítást és többletmunkát követel. Ilyen kezdeményezéseinket erősítette meg a városi tanács végrehajtó bizottsága, amikor ez év januárjában határozatban mondta ki, hogy „... javasolja a helyi vállalatok, intézmények részére, hogy segítsék, nagyobb anyagi ráfordítással tegyék megvalósíthatóvá a könyvtár gyűjtőköri együttműködési kezdeményezését.” Az egyéb könyvtárakkal kapcsolatos jogi helyzetünket is tisztázni kívántuk akkor, amikor a 17/1976. MT rendelet 5. paragrafusa alapján hivatalosan is kértük, hogy a megyei művelődésügyi osztály a helyi együttműködési kör irányításával könyvtárunkat bízva meg.

Úgy gondolom azonban, hogy általában is a városi könyvtárak feladata a helyi szakkönyvtárakkal olyan gyűjtőköri együttműködés kialakítása, amely magasabb szinten valósítja meg a település ellátottságát, s azt — a különféle könyvtárakban — egységes, közösségi tevékenységgé formálja. E nem kevés munkát kívánó feladatok megvalósításában bizonyára szívesen működnek majd közre a Magyar Könyvtárosok Egyesületének tagjai, de a közös munkát erkölcsi súlyával támogatja az egyesület is.

BILINCSE LAJOS,
a Debreceni
Agrártudományi
Egyetem
könyvtárának
igazgatója

EGYÜTTMŰKÖDÉS — MÁS MÓDON...

A magyar könyvtári rendszer, ezen belül pedig a közművelődési, valamint a tudományos és szakkönyvtárak is olyan fejlettségi szintet értek el, amelyre ala-

pozva a könyvtárak közötti együttműködést más módon, a könyvtárak és társadalmi környezetük nagyobb hasznára lehet felvetni és megvalósítani.

Más módon? Mihez képest? A válasz igényelné az elmúlt több mint húsz év főrekvéseinek, jó szándékú kezdeményezéseinek, félsikereinek vagy éppen kudarcainak áttekintését, de itt erre nincs lehetőség. Annyit azért leszögezhetünk, hogy e szakasz közös vonása egy lényegében egyoldalú, egyirányú segítő kapcsolat volt a nagyobb múltú, jobban ellátott, jobban felkészült (vagy ilyennek ítélt) tudományos és szakkönyvtárak és a rosszabb feltételekkel működő közművelődési könyvtárak között. Ma, a hetvenes évek utolsó harmadában lényegesen mások a társadalmi körülmények, megváltoztak a könyvtári feltételek, és másként látjuk mi is az együttműködés feladatait.

Az egyetemi és a közművelődési könyvtárak együttműködésének lehetőségeivel kapcsolatban mindennek előtt azt kívánom hangsúlyozni, hogy tartós és tartalmas együttműködés csak ott valósulhat meg, ahol a közös tevékenység, az „együttműködés” kölcsönösen hasznos és előnyös az együttműködő partnereknek. Továbbá: legyenek egyenrangúak az eredmények, netán a balsikerek erkölcsi és anyagi számbavételekor is.

Hajdú-Bihar megyében a debreceni egyetemi könyvtár kezdeményezésére a megye nagyobb tudományos, szak- és közművelődési könyvtárai az említett elvek alapján már évekkel ezelőtt megpróbálták felkutatni azokat a területeket, amelyekben az együttműködés eredményes lehet. A célkitűzések közül több valóban hasznosnak bizonyult, míg mások nem igazolták a várakozásokat. A megyére, sőt az egész Észak-Tiszántúltra tervezett együttműködési kör a kezdeti időszakban Debrecen nagyobb könyvtárainak néhány közös vállalkozására, akciójára terjedt ki. (Ilyenek például: a külföldi beszerzések megyei katalógusa, illetve a közös cédulaszolgáltatáson alapuló külföldi gyarapodási jegyzék a Kossuth Lajos Tudományegyetem könyvtárának kiadásában, a kurrens külföldi folyóiratok jegyzékei.)

Az együttműködési körben végzett közös munka, továbbá a többé-kevésbé rendszeres szakmai megbeszélések szükségyszerűen ráirányították a figyelmet az egyes könyvtárak kétoldalú együttműködési kapcsolataiban rejlő lehetőségekre is. Hasznosnak bizonyult például a megyei könyvtár és az agrártudományi egyetem könyvtárának megállapodása a *mezőgazdasági szakfélével* kapcsolatban való együttműködésről. Figyelembe véve könyvtárunk szakirodalmi bázisát és nyilvános jellegét, vállaltuk, hogy ellátjuk a megyei

könyvtárban és hálózatában adódó mezőgazdasági szakreferensi feladatok gondozását. Ezzel elkerülhetővé vált egy másik, a miénkkel párhuzamos megyei tájékoztatási apparátus kiépítése és fenntartása. A megyei könyvtár hálózatából természetesen hozzánk irányított szaktájékoztatási igények nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy az ún. külső, főként termelőüzemi szakemberek közül mintegy háromszázan könyvtárunk rendszeres használóivá váltak.

Lényeges továbbfejlődést eredményezhet már a közeli jövőben az is, hogy a kötelespéldány-elosztás új, regionális rendszerében gazdagabb és teljesebb magyar szakanyagból tudjuk majd kielégíteni a területi igényeket. Bizonyára számos lesz a megyei könyvtárral közösen kialakított és egyeztetett terv szerint újjaélesztési a meghatározott felhasználói csoportoknak szóló tematikus ajánló bibliográfiák kiadását is.

A megyei könyvtár érdekes és fontos együttműködési kezdeményezése a helyismereti sajtóközlemények kurrens feltárása. A munkamegosztáson alapuló rendszeres figyelésben a mi könyvtárunk is részt vesz majd, sőt javasolni fogjuk a figyelés kiterjesztését a külföldi irodalomra is, hiszen a debreceni egyetemek oktatóinak számos közleménye, illetve több, tevékenységükről szóló híradás jelenik meg a külföldi folyóiratokban. Ugyanakkor helye van az egyetemi anyagoknak a megyei könyvtár „Tájékoztató jegyzék vezetőik számára” c. időszak kiadványában is. S ha már a helyismereti gyűjtő és feltáró munkát érintettem: Nem volna haszontalan a központi helyismereti katalógusban feltárni az egyetemi diplomamunkákat, kézíratos disszertációkat is, amennyiben tárgyak helyismereti vonatkozású.

Végül hangsúlyozni kívánom, hogy a felsorolt együttműködési lehetőségek mellett, illetve ezeken felül a közös munka lényegét abban látom, hogy akarjunk és tudjunk építeni egymás már meglévő szolgáltatásaira, tudjuk ezeket felhasználni és közvetíteni. Ez utóbbiból az is következik, hogy a kapcsolatok elsősorban az egyetemi központi könyvtárak és a megyei könyvtárak között szerveződnek közvetlenül, de az együttműködés eredménye, esetenként „terméke” kölcsönösen eljut az érdekelt könyvtárak hálózatába is.

Bár lassan, de mégiscsak megvalósul a regionális együttműködés könyvtári rendszere. Úgy gondolom, hogy mindaz, amit eddig tettünk, és a jövőben fogunk tenni a különféle típusú könyvtárak együttműködése terén, mind megannyi építőköve az egységes, jól működő magyar könyvtári rendszernek.

ORSZ BERTALANNE,
az Egri Megyei
Könyvtár
igazgatója

AZ OLVASÓK GYORS SZOLGÁLTATÁST VÁRNAK!

A könyvtárak együttműködését az olvasók, könyvtárhasználók érdeke sürgeti. A gyűjtemények területi elhelyezkedése nem esik egybe az igényekkel. Könyvtári törvényünk megfogalmazása szerint: „A könyvtári rendszer útján biztosítani kell, hogy a könyvtárak szolgáltatásaikkal az ország bármely településén vagy munkahelyén előmozdítsák a művelődési és szakirodalmi igények kielégítését, valamint e téren a tájékoztatás nyújtását.” A területi aránytalanságokat nem szüntethetjük meg, a nagy gyűjtemények közelsége mindig előnyt jelent az olvasó számára. A hátrányokat azonban csökkentenünk lehet, ha a könyvtári tevékenység középpontjában az olvasó, a könyvtárakat látogató ember áll, ha nem fetisizáljuk a gyűjteményt, ha kihasználjuk a korszerű technika segítségét.

Alapvetőnek tartom a városi könyvtárügy fejlettségét. Városhálózatunk — az utóbbi évek változásai következtében — alkalmassá vált arra, hogy az emberek számára elérhető távolságba kerüljenek a modern kulturális szolgáltatások. A központi városi (vagy közigazgatási státusa miatt megyei) könyvtárak teljesítőképesége ma még indokolatlanul eltér egymástól, némelyikük lassú fejlesztési üteme miatt. Másrészt a városi könyvtári rendszer, a településen belüli ésszerű könyvtári szervezet is a szűkségesnél kevesebb figyelmet kapott. Természetesnek tekinthetnénk a különféle hálózatokba tartozó könyvtárak együttműködését a városokban, a megyékben, de a valóság még nem egyezik a feltevésekkel.

A gyűjtőkör, az állomány, a feltártsági szint kölcsönös ismerete jól kamatozik az olvasószolgálati munkában. A Heves Megyei Könyvtár ezért jelenteti meg rendszeresen a megye nagyobb könyvtáraiba, intézményeibe járó perodikumok jegyzékét.

két. Ebben az évben kiadjuk a bekötött, illetve tékázott folyóiratok megyei lelőhely-katalógusát is. A korszerűbb könyvtári ellátás lehetőségét látom a korábban elkülönült könyvtárak szervezeti kapcsolatainak megteremtésében is. Egerben a közigazgatási részleg megszervezése, Hatvanban (s részben Egerben) az általános iskolák központi könyvellátása kedvező tapasztalatokat nyújt.

A statisztika meggyőzően bizonyítja, hogy a városi könyvtárakban különösen gyors ütemben növekedett a szakirodalom használata. Ha a kölcsönzéshez a helybenhasználat adatait is hozzászámítjuk, jól érzékelhető ez a módosulás. A szervezett oktatás mellett az egyéni önképzés is ott van az indítékok között. A társadalmi gyakorlat változása, a szocialista demokrácia erősödése, a felelősségteljesebb munka követelménye a könyvtárhasználatot erősíti, ha a könyvtárak megfelelően népszerűsítik szolgáltatásikat. Az utóbbi években növekedett a kutatási kedv is, több gyakorlati munkát végző szakember szerez tudományos fokozatot.

A nagyobb közművelődési könyvtárak az elmúlt tíz évben gyors ütemben fejlesztették tájékoztató apparátusukat. Az irodalomkutatás szélesebb bázisra támaszkodott, s a rugalmas és gyors könyvtárközi kölcsönzés iránt nőtt az érdeklődés. Mind több olvasó kér folyóiratcikket a közművelődési könyvtárakban. A másolatot akkor is kénytelen kifizetni, ha nem ragaszkodik a „tulajdonjoghoz”, mert a jelenlegi gyakorlat csak a „dokumentumhoz való utazást” vagy a térítést kínálja fel számára, mert a könyvtárak csak kuriózumként kölcsönöznek folyóiratokat. Miért nem lehetséges, hogy a levelező hallgatók kötelező és ajánlott irodalmát alkotó cikkekről az érintett felsőoktatási intézmények könyvtárai másola-

tokat készítsenek, s azt kölcsönözzék? A másolatszolgáltatás egyébként is drága. Van olyan országos szakkönyvtár, amely az állományában levő fordításokról 19 forintért készít egyoldalas másolatot. Meg tudja ezt fizetni egy szakdolgozatot készítő hallgató? A könyvtári szolgáltatások árát központi szabályozással egységesíteni kellene.

Jól és pontosan dolgozik az Országgyűlési Könyvtárban kialakított nemzetközi politikai információs és dokumentációs szolgálat. Reméljük, hogy a társadalomtudományi információs rendszer tervezett szolgáltatásai fokozatosan megvalósulnak. Több figyelmet érdemelne a gyakorlati munkát végző szakemberek tájékoztatása. Elsősorban nem a tájékoztató kiadványok számát kell növelni, hanem a *magyar nyelvű szakirodalomban* a gyors visszakereshetőséget megoldani, s a kért dokumentumot a kívánt helyre juttatni. A Magyar Folyóiratok Repertóriumát több könyvtárban „vagdossák”, és katalóguscédulákra ragasztják a címleírásokat, hogy gyorsabban tájékoztathassanak. A számítógépek korában gyakorlattá tegyük a kézművességet?

Hasznosnak bizonyult a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár kezdeményezése: az irodalomkutatások összegyűjtése és szetsugárzása. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár irodalmi analitikus kartotékjai szinte nélkülözhetetlené váltak. Ezek a példák is tanúsítják, hogy nagy tartalékok rejlenek a könyvtárak közötti munkamegosztásban és együttműködésben. A párhuzamosan végzett munkák körét szűkíteni lehetne, s a könyvtárosok több időt fordíthatnának a helyben végezhető feladatokra. S az „energiaát-csoportosítás” mind az olvasók, mind a könyvtárügy nagy nyeresége lehetne, ha az elméleti egyetértést minél több területen a gyakorlati cselekvés követné.

